

УДК 373.3.016:81'243]:004

Лада Петрик
ORCID iD 0000-0001-9936-176X

старший викладач кафедри іноземних мов і методик їх навчання,
Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка
бульвар І. Шамо, 18 / 2, 02147, Київ, Україна
l.petryk@kubg.edu.ua

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЗАСОБІВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ВІД УСВІДОМЛЕННЯ ДО ГОТОВНОСТІ

У статті актуалізовано питання підготовки майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов. Визначено та описано структурні компоненти готовності майбутнього фахівця до здійснення зазначеного виду діяльності. Проаналізовано процес формування структурних компонентів готовності у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Запропоновано діагностичний інструментарій для вимірювання рівня їх сформованості.

Ключові слова: *готовність; іноземні мови; майбутній вчитель початкової школи; медіазасоби; професійна підготовка.*

© Петрик Л., 2019

<https://doi.org/10.28925/2312-5829.2019.3-4.185196>

Вступ. У період розбудови нової української школи підготовка педагогічних кадрів визначена як вагомий чинник, який забезпечує якість початкової ланки загальної середньої освіти (Нова українська школа: порадник для вчителя, 2017, с. 9). Новій школі потрібен учитель нової формації – гармонійно розвинута, мобільна, конкурентоспроможна, проактивна людина-лідер, здатна здійснювати інноваційну діяльність, орієнтуватися в інформаційному просторі та володіти іноземними мовами. Відповідно до Концепції «Нова українська школа» в пріоритеті сьогодні вчителі, які здатні навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі (Концепція, 2016).

Чисельні наукові праці Н. Бібік, В. Бондаря, Л. Коваль, О. Лінник, О. Матвієнко, Т. Мієр, О. Опопрієнко, Л. Петухової, О. Савченко, С. Скворцової, Л. Хомич, Л. Хоружої та інших науковців засвідчують, що підготовка майбутніх учителів початкової школи набуває особливої уваги.

Наприклад, за словами науковця Л. Хоружої (2014), важливе місце у професійній підготовці фахівця, посідають внутрішні цінності поряд з вимогами до рівня володіння знаннями та педагогічними технологіями. У залежності від прийнятих цінностей професійна діяльність педагога концептуалізується та набуває цілісності, універсальності і одночасно унікальності. Внутрішні цінності впливають на вибір конкретних освітніх технологій, методів та прийомів та стилю педагогічної взаємодії (с. 113).

А дослідниця Я. Бузінська (2011) вважає, що вчитель початкової школи володіє унікальною можливістю реалізувати міжпредметні зв'язки, оскільки він викладає кілька навчальних предметів. Інтеграція відносин, явищ та процесів реальної дійсності сприяє досягненню головної мети навчання – формування цілісної гармонійної особистості (с. 6).

Науковці О. Бігич, Ю. Руднік, М. Сидун, О. Скоробагата, Н. Яценюк та інші впевнені, що слід переглянути зміст, форми і методи підготовки майбутнього вчителя початкової школи до навчання іноземних мов, оскільки спілкування іноземними мовами визначено однією із ключових компетентностей сучасної особистості.

Беззаперечний вплив медіа на всі сфери життя людини обумовлює необхідність застосування вчителем початкової школи медіазасобів у професійній діяльності, зокрема у навчанні іноземних мов. Використання цих засобів у процесі навчання іноземних мов відповідає психологічним особливостям розвитку дітей молодшого шкільного віку, характерним ознакам дітей сучасного покоління, специфічності предмета «Іноземна мова» та впливає на ефективність опанування іноземними мовами.

Медіа розглядають сьогодні як засоби, які впливають на ефективність процесу підготовки майбутніх фахівців (І. Гурієнко, С. Іць І. Сахневич), засоби професійної

діяльності майбутніх фахівців (О. Георгеаді, Ю. Казаков, О. Кравчишина, Т. Хижняк). У своєму дослідженні зарубіжні науковці Х. Монтрі, Р. Вандерлінд, Т. Шелленс, Л. Де Марез (2015) переконані, що інтеграція інноваційних засобів в освітній процес вимагає від вчителів нових технологічних та педагогічних навичок. Він повинен вміти перетворювати навчальний зміст не для наповнення його цифровим контентом, а для того, щоб удосконалювати методи та форми роботи, які орієнтовані на учнів.

Аналіз вітчизняних та зарубіжних науково-методичних джерел визначив, що питання підготовки майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов залишається актуальним та потребує детального дослідження.

Мета статті – розглянути аспекти підготовки майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов, описати структуру готовності майбутнього фахівця до здійснення цієї діяльності, визначити діагностичний інструментарій для вимірювання рівня сформованості структурних компонентів цієї готовності.

Аспекти підготовки майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов. Ефективність використання вчителем початкової школи медіазасобів (предметів, знарядь і матеріалів масового застосування, які виокремлені для допомоги учителю початкової школи ефективно організовувати процес навчання іноземної мови, а учням – ефективно оволодіти нею) на уроках іноземних мов повною мірою залежить від його якісної підготовки до здійснення цієї діяльності. Підготовку ми визначаємо як динамічний процес, який засвідчує певну готовність майбутнього фахівця до використання медіазасобів у професійній діяльності для активної суб'єкт-суб'єктної пізнавальної діяльності учнів. Результатом цієї підготовки є готовність майбутнього вчителя до виконання зазначеного виду діяльності.

Поняття «готовність» науковці розглядають як складне багаторівневе утворення (М. Ковальчук, 2017, с. 54), інтегративну якість особистості (О. Скоробагата, 2013, с. 134), структурне утворення особистості (Ю. Руднік, 2018, Петрик Л., 2019

с. 76), якому притаманна усталена структура якостей та здібностей особистості, що реалізуються в діяльності (М. Ковальчук, 2017, с. 54).

Спираючись на визначення поняття «готовність» різних науково-педагогічних джерел ми трактуємо готовність майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов як інтегративну якість особистості, яку створює система мотиваційного, когнітивного (лінгвістичного та методичного), технологічного та рефлексивного компонентів, що дозволяють у майбутній діяльності впровадження медіазасобів для ефективної організації освітнього процесу в початковій школі та здатності створювати власні дидактичні медіапродукти.

Зробимо коротку характеристику змісту і підпорядкованості кожного компонента готовності до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов.

Мотиваційний компонент готовності до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов вважається базовим. Бажання відповідати вимогам сучасності, зростати та самостверджуватись професійно вмотивовує вчителя до інновацій, а саме до застосування медіазасобів з метою формування іншомовних умінь молодших школярів. Мотиви педагога залежать від тих цілей, які він ставить у своїй професійній діяльності. Когнітивний компонент готовності визначає обсяг психолого-педагогічних та методичних знань. Технологічний компонент готовності визначає сукупність усіх необхідних умінь майбутніх учителів початкової школи, необхідних для успішного здійснення професійної діяльності із застосуванням різних медіазасобів. Рефлексивний компонент готовності характеризує пізнання й аналіз вчителем власної педагогічної діяльності та діяльності учнів. Цей компонент реалізується через формування рефлексивної позиції вчителя початкової школи.

Розгляд процесу формування компонентів готовності вчителя початкової школи до застосування медіазасобів вважаємо доцільним на основі таксономії упорядкування пізнавальних навичок особистості (таксономія Блума).

Для повного розуміння питання дамо коротку характеристику таксономії Блума. Для початку, таксономія (від грец.: *τάξις* - лад, порядок;

νόμος - закон) - теорія систематизації складно організованих областей дійсності і знання, які мають ієрархічну будову (об'єкти тих чи інших областей знань, дисциплін тощо). Базовим поняттям таксономії є класифікація (С. Воробйова, 2019).

Таксономію упорядкування пізнавальних навичок особистості (Leslie Owen Wilson, 2016) було розроблено групою експертів Сполучених Штатів на чолі з Бенджаміном Блумом (Benjamin Bloom), заступником директора експертної ради Університету Чикаго, та уперше опубліковано як таксономія Блума у 1956 та удосконалено Девідом Кратволем (David Krathwohl) – партнер Б. Блума, і Лоріном Андерсоном (Lorin Anderson) – учень та послідовник Б. Блума, у 2001.

Оновлену модель таксономії представлено науковцями як спектр освітніх можливостей для формування очікуваних результатів освітнього процесу, що є важливим при компетентністній парадигмі освіти.

Погоджуємось з думкою дослідниці Л. Вілсон (2016), що ця модель чітко розкриває всі категорії таксономії. Це робить її більш зручною для формування освітніх завдань, а когнітивні процеси, які пов'язані з ними, можна легко задокументувати та відстежити. Ця функція полегшує процес оцінки та самооцінки вчителя, оцінки студента та робить його більш зрозумілим. Вважаємо за необхідне доповнити перелік опцією самооцінка студента, оскільки вона відображає рефлексивний компонент готовності майбутнього фахівця.

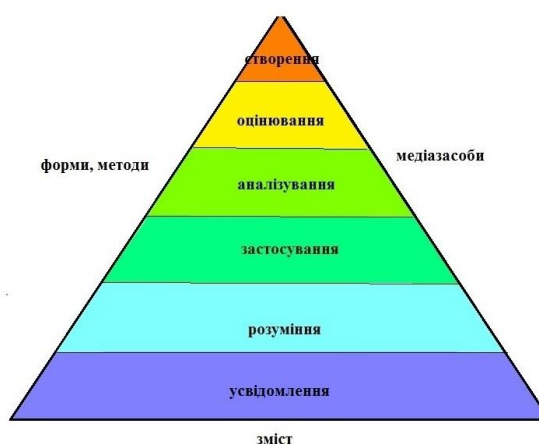


Рис. 1 Система змісту, форм, методів та медіазасобів
у професійній підготовці майбутнього вчителя (на основі таксономії Блума)
(схематичне зображення)

Отже, оновлена модель таксономії Блума гарантує максимально точне формулювання освітніх завдань, які орієнтують на формування всіх компонентів готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов. Ми припускаємо, що умовно категорії таксономії «Усвідомлення» та «Розуміння» відображають формування когнітивного компонента, категорії «Застосування» та «Створення» - технологічного компонента, а категорії «Оцінювання» та «Аналізування» - рефлексивного. Формування мотиваційного компонента готовності майбутнього вчителя до застосування медіазасобів відбувається наскрізно всіх категорій таксономії.

Ми не можемо розглядати формування всіх компонентів окремо один від одного, оскільки ієрархічність категорій таксономії є підтвердженням їх взаємозалежності та взаємодоповненості. Крім того, ми вважаємо, що формування готовності до застосування медіазасобів відбувається з певною циклічністю або блоками. Студенти отримують деякий обсяг інформації, усвідомлюють її, інтерпретують, пояснюють, наводять приклади, узагальнюють, застосовують отримані знання для створення продуктів (презентацій, діалогів, розповідей тощо) за певним зразком, аналізують власні результати та порівнюють зі своїми попередніми досягненнями, і нарешті, генерують та продукують нові ідеї, синтезуючи всі попередні елементи. У результаті такого пізнавального процесу відбувається часткове формування усіх компонентів готовності майбутнього вчителя. Таким чином, нашарування блоків, зображених на рисунку, вибудовує повне змістове наповнення на певному етапі навчання особистості, яке реалізується через відповідне методичне забезпечення.

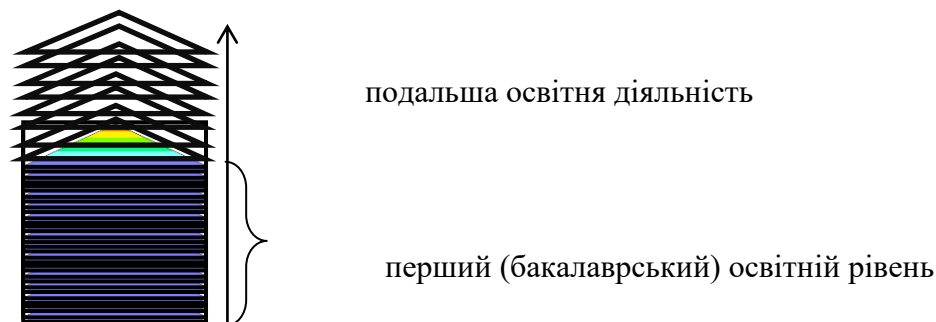


Рис.2 Формування готовності майбутнього вчителя початкової школи

до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов
(схематичне зображення)

Для вимірювання рівня сформованості компонентів готовності нами було розроблено діагностичний інструментарій, а саме критерії, показники та рівні.

Особистісно цільовий критерій визначає сформованість мотиваційного компонента готовності і вміщує чинники, які спонукають майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов і розкривається такими показниками: сформованість особистісного бажання інноватизувати освітній процес навчання іноземних мов засобом впровадження медіазасобів, прагнення до професійного вдосконалення та рівень усвідомлення попиту медіа у сучасної молоді.

Знаннєвий критерій визначає сформованість когнітивного компонента готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів – ступінь опанування студентами психолого-педагогічними та методичними знаннями щодо застосування медіазасобів на уроках іноземних мов. Показниками є знання базової термінології з медіаосвіти; психолого-педагогічні та методичні знання щодо інтеграції медіазасобів у процес навчання іноземних мов у початковій школі; знання технології впровадження медіазасобів; знання особливостей застосування вчителем медіазасобів на уроках іноземних мов з метою вивищення рівня іншомовних компетенцій молодших школярів; знання загально-педагогічних та суто методичних особливостей застосування медіазасобів на уроках іноземних мов у початкової школі; знання психологічних особливостей розвитку дітей молодшого шкільного віку і критеріїв добору медіазасобів з метою раціонального та ефективного їх застосування на уроках іноземних мов із дотриманням методичних принципів навчання; знання способів створення власних медіапродуктів та основ аналізу медіатекстів.

Методичний критерій визначає сформованість технологічного компоненту готовності майбутнього вчителя початкової школи – ступінь опанування майбутніми вчителями початкової школи методичними уміннями та навичками, необхідними для успішної професійної діяльності із застосуванням медіазасобів на

уроках іноземних мов. Показником цього компонента є практичне оволодіння технологією застосування різних медіазасобів, що визначається самостійністю та обізнаністю в організації процесу навчання іноземних мов та створення власного медіапродукту, а саме вміння планувати класний, позакласний та самостійний освітній процес навчання іноземних мов із застосуванням медіазасобів, визначати доцільні для використання медіазасобів етапи уроку, добирати та аналізувати медіазасоби відповідно до мети уроку, лінгвістичної цінності, відповідності віковим та психологічним особливостям молодших школярів, застосувати медіазасоби для забезпечення інтерактивного навчання, організації індивідуальної, парної та групової роботи, здійснювати моніторинг рівня навчальних досягнень учнів у чотирьох видах мовленнєвої діяльності, самостійно створювати та застосовувати власні медіазасоби; опанувати вміннями інтегрувати знання та досвід методики та медіаосвіти.

Оцінно результативний критерій визначає сформованість рефлексивного компоненту готовності. Показником цього компонента є сформованість рефлексивної позиції вчителя, а саме здатність здійснювати такі рефлексивні процеси власної педагогічної діяльності із застосування медіазасобів як критичний самоаналіз уроків іноземної мови із застосуванням медіазасобів з метою виявлення та подолання труднощів, доцільності та коректності обраних медіазасобів та подальшого удосконалення уроків іноземної мови у початковій школі.

Репродуктивний, достатній та продуктивний рівні сформованості компонентів готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов дозволяють констатувати, якою мірою учитель здатний ефективно використовувати для вивчення якості опанування молодшими школярами іноземною мовою.

Висновки. Отже, ефективність застосування вчителем початкової школи медіазасобів на уроках іноземних мов залежить від його сформованої готовності здійснювати цей вид діяльності, яка складається з мотиваційного, когнітивного, технологічного та рефлексивного компонентів. Формування всіх компонентів

відбувається динамічно, комплексно та циклічно відповідно до таксономії Блума, оскільки вона надає можливість точно сформулювати очікувані результати, відповідає критеріям сформованості компонентів готовності та відстежити їх сформованість на певних етапах освітнього процесу. Для здійснення діагностики сформованості структурних компонентів готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів розроблено діагностичний інструментарій, а саме критерії, показники та рівні. У подальших наукових розвідках вбачаємо обґрунтування змістово-методичного забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов, яке стане його наповненням та дозволить вивістити якість підготовки майбутніх фахівців.

Література

- Бузінська Я. М. Підготовка майбутніх учителів до реалізації міжпредметних зв'язків у початковій школі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Ялта, 2011, 19 с.
- Воробйова С. В. Концепты методологического дискурса URL : <https://gtmarket.ru/concepts/6845> (дата звернення: 14.05.2019).
- Ковальчук М. О. Формування готовності майбутніх учителів до застосування мультимедійних навчальних систем у початковій школі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2017. 282 с.
- Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року від 2016 року № 988-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934> (дата звернення: 14.05.2019).
- Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / заг. ред. Н. М. Бібік. Київ. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
- Руднік Ю. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2018. 338 с.
- Скоробагата О.М. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до навчання іноземних мов : дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2013. 287 с.
- Хоружа Л. Л. Аксіологічний потенціал сучасного педагога *Wielokulturowość i edukacja*. 2014. С. 113-120.
- Хижняк Т. Ю. Формування готовності майбутніх учителів-філологів до використання медіа у професійній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Луганськ, 2013. 20 с.
- Montrieux H., Vanderlinde R., Schellens T., De Marez L. Teaching and Learning with Mobile Technology: A Qualitative Explorative Study about the Introduction of Tablet

Devices in Secondary Education. PLoS ONE 10(12): e0144008. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0144008> (дата звернення: 14.05.2019).

Wilson, Leslie Owen Anderson and Krathwohl Bloom's Taxonomy Revised. Understanding the New Version of Bloom's Taxonomy. URL : https://quincycollge.edu/content/uploads/Anderson-and-Krathwohl_Revised-Blooms-Taxonomy.pdf (дата звернення: 14.05.2019).

References

- Buzinsjka, Ja. M. (2011), *Pidghotovka majbutnikh uchyteliv do realizaciji mizhpredmetnykh zav'jazkiv u pochatkovij shkoli* [Future teachers' training for implementation of interdisciplinary junctions in primary school] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : spec. 13.00.04 «Teorija i metodyka profesijnoji osvity». Jalta, 19 (ukr).
- Vorobjova, S. V. (2019), *Koncepty metodologicheskogo diskursa* [Concepts of methodological discourse]. Retrieved from : <https://gtmarket.ru/concepts/6845> (rus).
- Kovaljchuk, M. O. (2017), *Formuvannja ghotovnosti majbutnikh uchyteliv do zastosuvannja muljtymedijnykh navchalnykh system u pochatkovij shkoli* [Formation of future teachers' readiness for application of multimedia educational systems in primary school] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Zhytomyr, 282 (ukr).
- Koncepcija realizaciji derzhavnoji polityky u sferi reformuvannja zaghaljnoji serednjoji osvity «Nova ukrajinsjka shkola» [Concept of realization of state policy in the sphere of reforming of general secondary education "New Ukrainian School"] na period do 2029 roku vid 2016 roku # 988-r. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934> (ukr).
- Nova ukrajinsjka shkola [New Ukrainian School] : poradnyk dlja vchytelja (2017) / zagh. red. N. M. Bibik. Kyjiv. : TOV «Vydavnychyj dim «Plejady», 206 (ukr).
- Rudnik. Ju. V. (2018), *Pidghotovka majbutnjogho vchytelja pochatkovoji shkoly do zastosuvannja innovacijnykh tekhnologij navchannja inozemnykh mov* [Primary school teachers' training to innovational foreign languages learning technologies usage]: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Kyjiv, 338 (ukr).
- Skorobaghata, O. M. (2013), *Formuvannja ghotovnosti majbutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do navchannja inozemnykh mov* [Formation of the future primary school teachers' readiness to teach foreign languages]: dys. kand. ped. nauk: spec. 13.00.04. Kyjiv, 287 (ukr).
- Khoruzha, L. L., (2014), *Aksiologhichnyj potencial suchasnogho pedaghogha* [] *Wielokulturowość i edukacja*, 113-120 (ukr).
- Khyzhnjak T. Ju., (2013) *Formuvannja ghotovnosti majbutnikh uchyteliv-filologhiv do vykorystannja media u profesijnij dijalnosti* [Axiological potential of a modern teacher] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 «Teorija i metodyka profesijnoji osvity». Lughansjk, 20 c (ukr).
- Montrieux, H, Vanderlinde R, Schellens T, De Marez L (2015), *Teaching and Learning with Mobile Technology: A Qualitative Explorative Study about the Introduction of Tablet Devices in Secondary Education*. PLoS ONE 10(12): e0144008. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0144008> (eng).

Wilson, Leslie Owen (2016), Anderson and Krathwohl Bloom's Taxonomy Revised. Understanding the New Version of Bloom's Taxonomy. Retrieved from : https://quincycollege.edu/content/uploads/Anderson-and-Krathwohl_Revised-Blooms-Taxonomy.pdf (eng).

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕДИА СРЕДСТВ УЧИТЕЛЕМ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ НА УРОКАХ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ: ОТ ОСОЗНАНИЯ ДО ГОТОВНОСТИ

Петрик Лада, старший преподаватель кафедры иностранных языков и методик их обучения, Педагогический институт Киевского университета имени Бориса Гринченко, бульвар И. Шамо, 18 / 2, 02147, Киев, Украина, l.petryk@kubg.edu.ua

В статье актуализирован вопрос подготовки будущего учителя начальной школы к применению медиасредств на уроках иностранного языка. Определены и описаны структурные компоненты готовности будущего специалиста к осуществлению обозначенного вида деятельности. Проанализирован процесс формирования структурных компонентов готовности в процессе профессиональной подготовки будущих учителей начальной школы. Предложен диагностический инструментарий для измерения уровня их сформированности.

Ключевые слова: будущий учитель начальной школы; готовность; иностранные языки; медиа-средства; профессиональная подготовка.

EFFICIENCY OF MEDIA TOOLS USE BY PRIMARY SCHOOL TEACHER AT THE FOREIGN LANGUAGES LESSONS: FROM AWARENESS TO READINESS

Lada Petryk, senior lecturer of Foreign Languages and Methodology department, Pedagogical Institute of Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 Ihoria Shamo Blvd, Kyiv, Ukraine 02147, l.petryk@kubg.edu.ua

The article actualizes the issue of the future primary school teacher's training for the use of media at foreign language lessons. It is characterized as a dynamic process that confirms a certain readiness of a future specialist to use media in professional activities for the active students' subject-subject cognitive activity. The result of this training is the future teacher's readiness to perform the specified activity. The structural components of the future specialist's readiness for the implementation of the specified type of activity are determined and described by the author. Motivational, cognitive, technological and reflexive components build the structure of the future primary school teacher's readiness for the use of media at foreign languages lessons. All of them are interdependent and complementarity. The process of formation of structural components of readiness during

the future primary school teacher's professional training is analyzed in the paper. It is considered on the basis of Bloom's taxonomy (taxonomy of the organization of cognitive personality skills). Diagnostic tools to measure the level of formation of structural components of readiness are also offered. They are criteria, indicators and levels. A personal purposeful criterion, a knowledgeable criterion, a methodical criterion, an evaluative resultant criterion determine the formation of each separate component of the future primary school teacher's readiness for the use of media at foreign language lessons. The formation of each component of readiness is measured according to the defined indicators that are mentioned by the author. The level of the formation of each component of the future primary school teacher's readiness for the use of media at foreign language lessons is measured according to the reproductive, sufficient and productive levels.

Key words: *foreign languages; future primary school teacher; media tools; readiness; teacher training.*